bu sayıda / Türkiye'de Siyasal Dil ve Solculuk

Siyasal alanda dilin kullanımı ve İslâmcılığa yönelik tasniflerin geçerliliği tartışmaları, bilhassa "sol" ve "sağ" metaforlarının aşılıp aşındığının iddia edilebildiği günümüzde aciliyet kazanmaktadır. Şimdiye dek farklı siyasal projelerin aralarındaki bu farklılığı hem koruyup hem de ona ısrarla atıf yapmalarına ve kendilerini belli tarihsel ve toplumsal koşullarda ifade etmelerine imkan tanımış bir dilsel çerçeve olarak Türkiye'deki siyasallığı örgütleyen sağ-sol çerçevesinin yetersizleştiği, yeni siyasallıkları bu çerçeve içine sıkışıp açıklama ve yorumlama imkanlarının daraldığı iddialarına verilebilecek bir cevap var mıdır? Varsa bile, bu cevap Müslümanları ne kadar ilgilendirmektedir? Siyasallığın yönelimlerini açıklamada geçerli ve de yeterli bir eksen olarak "sağ" ve "sol" dikotomisine dayalı kavramsal ekonomi benimsendiğinde Müslümanların siyasal edim ve çabaları hangi yakaya düşer ya da düşmelidir? İslâmcılık, sağcılık mıdır yoksa solculuk mu? Sağ-sol vb. siyasal etiketler Müslümanların siyasal çaba ve varoluşlarına takılası etiketlerden midir? Sağcılık nedir? Solculuk nedir? Türkiye'de sağcı olmak ne anlama gelmektedir, solcu olmak ne anlama gelmektedir? Bırakalım "ne" anlama geldiklerini, bu metaforlar ve "gösteren"ler *kendiliğinden* bir anlama gelirler mi? Farklı tarihsel ve toplumsal koşullarda ve farklı siyasal, kültürel, ekonomik, psikolojik bağlamlarda bu metaforların anlam yüklerinin fiilen değişmesi/değiştirilmesi onların öteden beri haiz olduğu semantik potansiyellerde de bir değişime yol açar mı? Müslümanların genel olarak sağ ve sol siyasal anlayışlara yönelik "sınır" çizme girişimlerinde kendilerini sağ yakada görmeleri ya da bulmaları nasıl anlaşılmalıdır? Sağ ve sol kavramlarıyla teşekkül etmiş kavramsal ekonomide yer almanın, bu metaforlara sadık kalmanın siyasal/toplumsal bir yararı var mıdır? Müslümanların siyasal çabalarını, bu kavramsal ekonominin hangi kutbuna yerleştirmek uygun olur?

Bütün bu soruları tartışmak için en azından Türkiye'de sağ ve sol metaforlarının bizi taşıdığı gerçeklik algılarına dair bir düşünüm geliştirmek elzemdir. Sağ ve solun kavramsal göndermelerinin ve dahası toplumsal yerlerinin püriten bir değerlendirmesi Müslümanların bu kavramsal ekonomi içinde kesinlik-

le yer almamalarını ihsas ve ihtar eder. Ancak, deyim yerindeyse bu kaba kavramsal püritenlik, tarihsel ve toplumsal mecburiyetlerden azade bir şekilde şekillenmesi sebebiyle, meseleyi halletmeye yeterli görünmemektedir. tezkire'nin 17. sayısında yer verdiğimiz "Sağcılık ve İslâmcılık" dosyasına yöneltilmiş bazı eleştirilerde bu durumu müşahade etmiş ve "Türk solculuğu" üzerine de benzeri bir dosya hazırlama arzumuzu ifade etmiştik. Bu sayıdaki dosya sayfalarımızda yer verdiğimiz yazılarla bu yöndeki arzumuz da kısmen giderilmiş sayılabilir. Elbette, Türk solu üzerine dosyamızda yer alan yazıların muvahecesinde daha ayrıntılı ve farklı değerlendirmelere gitmek mümkündür. Buradaki amacımızın baştan beri bazı müşkillerine işaret ettiğimiz kavramsal ekonomiye yapılmış teorik bir müdahale kipinde okunmasının daha uygun ve yararlı olacağını düşünüyoruz. Keza, bu müdahalenin yeterli olduğunu düşünmek de yanıltıcıdır- ne teorik ne de politik pratik açıdan. Bu müdahalenin geçerliliği –bunu söylemek bile gereksiz- asıl anlamını siyasal düzeyde sınanarak kazanabilecektir. Müslümanların siyasal çaba ve anlayışlarını kavramlaştırmaya ve adlandırmaya dönük teorik bir uğraş, en azından kelimelerin sadece bir ideolojik değiş-tokuş nesnesine dönüştürüldüğü/indirgendiği bir noktada teori ile praxis arasındaki mekiğin frekansını ve bu mekiğin örgülediği toplumsal metnin okunma, anlamlandırılma ve yorumlanma biçimlerini de hesaba katmak zorundadır.

Aşina olduğumuz Türk solculuğu, batıdaki benzeri oluşumların aksine salt "sosyo-ekonomik" ve siyasal zeminde yorumlanabilecek bir muhtevaya ve tarihsel gelişim sürecine tabi kılınarak açıklanamaz. O, aynı zamanda, teolojik-politik ve kültürel zeminlerde de incelenmelidir. Yasin Aktay, Hegelciliğin sağ ve sol versiyonlarının "tarih" anlayışları noktasında sahiplendikleri dili ve teolojiyi metin ve tarih ilişkisi bakımından sorguladığı yazısında bu incelemenin özgün örneklerinden birini bize sunmaktadır. Türk solculuğunun monolitik bir bütün olarak kavramlaştırılamayacak niteliklerinin bir eleştirisi de ancak zaten onların "metin" ve "tarih"le kurdukları ilişkilerin niteliğinden türetilebilir.

Bu noktada, belki de Türk solculuğunun en önemli eksikliği sosyo-ekonomik ve siyasal gelişmelere verdiği tepkilerin niteliğinde, dahası bu "tepkisellik"tedir. Türk solculuğu, Türk batılılaşma ve modernleşme hareketlerinin oluşturduğu toplumsal girdapta toplumsal adalet ile özgürlük arasındaki ters akıntılarda kendi ifadesini bulmaya uğraşmıştır. "Aydınlanmış despot"un himayesi ve Türk aydınlanmasının kurumsal çatkısı altında bir yer edinmeye uğraşan solculuğun bir çok siyasal zaafı da burada aranabilir. Kemalizm'le girdiği diyalogun gölgesinde Türk solculuğu sağcılığın konformizmine yaklaşan bir trend izlemiştir. Bu durum esasen Türkiye'deki siyasal hayatın önemli bir "sol hastalık" yaşadığına delalet eder.

Türk solunun dine bakışını belirleyen ve yazarlarımızdan Ahmet Demirhan'ı Türkiye'deki sol ideolojinin toplumsal bilinçdışına benzer bir dinsel bi-

linçdışı taşıdığı yargısına götüren çeşitli semptomlar bu vesileyle fark edilebilir. Türk solu din söz konusu olunca ya kastettiğini söylememekte ya da söylediğini kastetmemektedir. Niyet ile söz arasındaki bu boşluğu Türkiye'de solun arzuladığı bir dinin bulunmayışı olarak mı kavramalıyız acaba? Sol ideolojik söylemlerdeki bu semptomatik boşluğun din "sorunsalı" etrafındaki yapılaşmasına/billurlaşmasına atfettiğimiz önem başka bir açıdan İslâmcılığın kendine has bir "siyasi dil" oluşturamayışı sorunuyla da alakalıdır.

Yazılarında İslâmcılığın bugüne dek sağcılıkla eklemlenen bir siyasal varoluşa sahip olduğu vurgusunu ön plana çıkaran Nuray Mert ve Murat Güzel sağ siyasal dil ile hesaplaşmanın niçin tam olarak Türk solunu benimsemeyi gerektirmediğini tartışıyorlar. Mert'e göre "İslâmî bakışlar, dini hassasiyetlerini siyasal dille ifade etmenin yolunun, hâlâ sağ ve sol ayırımına karşı çıkmaktan geçtiğini düşünüyorlar". Oysa Mert'e göre, bu bakış açısı kendiliğinden siyasal tartışma içinde yer almayı reddeden ve böylelikle sağ söylemlerin iktidarcı mantığını yeniden üreten bir bakış açısıdır. Güzel'in analizinde ise Türk solu ile İslâmcılar arasındaki tartışma bağlamının Türk siyasal sisteminin "kurucu unsurları" dolayımındaki değişimi ele alınmaktadır. Güzel'e göre bu "seçmeci yakınlaşma"da İslâmcılığın en önemli handikabı sağcılıkla arasındaki "tarihsel ittifak" ise solculuğun handikabı da onun Türk siyasal sisteminin *establishment*'ı içinde yer alışıdır. Cihan Tuğal'ın "Sosyalizm ve Din" başlığıyla dosyamızda yer verdiğimiz yazısı da bu iki yazıyı bütünleştiren/destekleyen argümanlar sunmaktadır. Yine Nigar Bulut Tuğsuz'un Türk solu ile Türk İslâmı'nın önemli bir unsuru olarak değerlendirilebilecek Alevilik arasındaki ilişkileri irdeleyen çalışmasını da Türkiye'deki sol ideolojinin "dinsel bilinçaltını" açığa çıkarmamıza yarayan önemli doneler sunduğunu belirtmeliyiz. Şerif Esendemir'in Kadro hareketine yönelik solcu retrospektif okumaları irdeleyen yazısı da dosyamızı takviye etmektedir. Ayrıca, Necati Mert'in Türk öyküsünde solculuğun izini sürdüğü çalışması da konuyu daha farklı bir perspektiften ele almanın oluşturacağı tematik imkanlara bir zenginlik katmaktadır.

Kurtuluş Kayalı, Mehmet Erdoğan ve Nevzat Yavuz'un İdris Küçükömer ile Kemal Tahir gibi Türk solunun tarihi içindeki ayrıksı simaları hakkında kaleme aldıkları değerlendirme yazıları da dosyamıza katkıları azımsanamayacak çalışmalardandır. Sağın, bu tür tartışmalarda adlarını anmadan geçmediği bu isimleri bizim de anıyor oluşumuz her ne kadar bir paradoks olarak görünüyorsa da bu isimlerin Türk solculuğunun şimdiye dek yürümediği patikaları işaretlemeleri dolayısıyladır; bu yüzden, kanaatimiz odur ki, en azından establishment dışı bir "sol" mefhumuna belli ölçülerde siyasal bir saygı duymak ve bu duyarlılığı korumak gerekmektedir. Dilaver Demirağ, dünyada gelişen anarşist sol hareketleri ele alan yazısında bu duyarlığın güzel bir örneğini sergiliyor. *Birikim* dergisi genel yayın yönetmeni Ömer Laçiner ile yaptığımız röportaj da Türk solunun ve sosyalist hareketinin tarihini ilk ağızdan değerlendirme ve eleştirme potansiyeliyle mutlaka ilgi çekecektir.

tezkire'nin bu sayıda ağırlık kazanan "Katkı" sayfaları da önceki dosya konularımızın kamuoyunda oluşturduğu bazı tepkileri değerlendirmeyi amaçlıyor. Bu sayfalarda Faslı sosyolog Abdullah Laroui'nin "İslâm ve Aydınlanma Felsefesi" başlıklı yazısını arkadaşımız Özkan Gözel'in Fransızca'dan yaptığı itinalı çevirisiyle okuma fırsatını bulacaksınız. Ayrıca Ali Günvar'ın "Din ve İdeoloji", Mevlüt Uyanık'ın "Siyasetin Sonu ve Liberalizm" adlı dosya konumuzdaki temalara yönelik bir değerlendirmesi de "Değini/Eleştiri" sayfalarımızda yer almaktadır.

Ayrıca, gündem sayfalarımızda tezkire'ye katkılarını yoğunlaştırarak sürdüren Murat Çemrek'in de İsrail sorunu ve Fransız seçimlerinin Türk medyasında bulduğu "rating"i ironik bir dille yorumlayan bir yazısını bulacaksınız.. Recep Karagöz'ün "Almanya'da Seçimlere Doğru" başlığıyla yer verdiğimiz yazısı da yine bu sayfalarda yer almaktadır.

"Muhafazakârlık ve Miras" konulu 27. sayımızda yeniden birlikte olmak umuduyla Allah'a emanet olun.

tezkire

TAZİYE

Arkadaşımız, Mehmet Küçük, elîm bir trafik kazası neticesinde vefat etmiştir. Kendisine Allah'tan rahmet, yakınlarına da başsağlığı dileriz.